

ਸਿਵਲ ਫੁਟਕਲ

ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ.ਜੇ.
ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ,

ਬਨਾਮ.

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ- ਜਵਾਬਦੇਹ,,

1965 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 2405

ਪੰਜਾਬ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1952 (ਟੀ.ਵੀ. ਆਫ 1953)-ਐਸ.ਟੀ. 102(2) (e)- ਕੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ-ਐਸ. 102(1) - ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ-ਕੀ ਸਰਪੰਚ ਜਾਂ ਪੰਚ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹੋਵੇ- ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਪੰਚਾਇਤੀ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਗਬਨ ਦਾ ਸ਼ੱਕ -ਕੀ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪੰਜਾਬ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਈ) ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਬੇਕਾਬੂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ" ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਫੰਡਾਂ ਦੇ ਗਬਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਸਰਪੰਚ ਜਾਂ ਪੰਚ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਖੁਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਜਾਂ ਪੰਚ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਬਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ,, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿੱਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਾਇਟ ਰਿੱਟ, ਆਰਡਰ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
2 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਏ.ਐਮ ਸੂਰੀ , ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਸੀ.ਡੀ. ਦੀਵਾਨ , ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਆਰਡਰ

ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਜੇ.—ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ, ਨੰਦਾਚ ਐਂਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਅਫਸਰ ਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ 'ਏ' ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਗਬਨ ਅਤੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਅਫਸਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ 2, ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ, ਪਰ ਜਵਾਬਦੇਹ 1 ਦੁਆਰਾ ਰਿਟਰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 3 ਅਪ੍ਰੈਲ 1965 ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ 2 ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ 2 ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੰਚਾਇਤੀ ਖਾਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਬੁੱਕ, ਰਸੀਦ-ਬੁੱਕ, ਮਸਟਰ ਰੋਲ, ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਰਜਿਸਟਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਂਟ ਰਜਿਸਟਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇ ਵਾਰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮੋਤੀਆਬੰਦ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਬਿਮਾਰ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ 2 ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਦੇ ਵਾਰ ਜਾਂਚ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ 7 ਜੂਨ, 1965 ਨੂੰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ 2 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਮਤੀ ਚੋਣਾਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

5 ਜੁਲਾਈ, 1965 ਨੂੰ, ਜਵਾਬਦੇਹ 1 ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ, ਨਕਲ 'ਡੀ', ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ, ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਹ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 2 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ " ਸਰਪੰਚ ਵਜੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਚਾਹੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"। 12 ਜੁਲਾਈ, 1965 ਨੂੰ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬੇਚੈਨੀ ਕਾਰਨ ਦੋ ਸੁਣਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਤੀਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 2 ਨੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਸੂਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸੰਮਤੀ ਚੋਣਾਂ ਕਾਰਨ। ਪਹਿਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਕਰੀਬ 3 ਮਈ 1965 ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਸੁਣਵਾਈ 7 ਜੂਨ 1965 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਮਤੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਬ 1 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ 25 ਅਗਸਤ, 1965 ਦੇ ਹੁਕਮ, ਨਕਲ 'ਐਫ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1952 (1953 ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ 4) ਦੀ ਧਾਰਾ 102(1) ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਜਵਾਬਦੇਹ 1 ਦੁਆਰਾ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਸਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ 1 ਕੋਲ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ

ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਲੰਬਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਲੰਬਿਤ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 2 ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਪੰਚ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ, ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਉਕਤ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪਤੀ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਕੋਰਸ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਜਾਂ ਬਿੰਦੂ, ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਰਮਾ ਸ਼ੈਲ ਤੇਲ ਸਟੋਰੇਜ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਿਡ ਬਨਾਮ ਵਪਾਰਕ ਟੈਕਸ-ਅਫਸਰ (1), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 323 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਾਰਡ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: "ਸ਼ਬਦ 'ਕੋ -ਅਰਸ' ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਗਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ-", ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹੋਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੰਚ ਜਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਧਾਰਾ 95 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 102 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਕੋਲ ਧਾਰਾ 102(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਵਾਬਦੇਹ 2 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੋਰਸ" "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੋਰਸ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਲੰਬਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਜਵਾਬਦੇਹ 1 ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਰਾਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ 2 ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ 102 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 102 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਇਹ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਬੇਕਾਰ ਹੈ।

ਫਿਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ 1 ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਧਾਰ ਧਾਰਾ 102

ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ । ਉਸ ਉਪ ਭਾਗ ਦੀ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ (ਈ) ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

“ਸਰਕਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਚ ਨੂੰ ਹਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ — (ਈ) ਜਿਸਦਾ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਹਨ, ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਅਣਚਾਹੇ। ਜਨਤਾ ਦੇ।

ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਜੁਲਾਈ, 1965 ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ, ਨਕਲ ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ 'ਡੀ' ਦੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ “ ਸਰਪੰਚ ਵਜੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ - ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਚਾਹੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ” ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਪੰਚ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 102 (2) (ਈ), ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬਾਰੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਫੰਡਾਂ ਦੇ ਗਬਨ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ , ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਖਾਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 1) ਦੀ ਧਾਰਾ 102। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (5) ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਡਿਸਕ ਯੋਗਤਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਬਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 102(1) ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਉਪ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਨਾ ਚੱਲੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਈ) ਇੰਨੀ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਬੇਕਾਬੂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ - 'ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਰਥ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਫੰਡਾਂ ਦੇ ਗਬਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸਪੋਂਡੈਂਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 102(2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਈ) ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਜਵਾਬਦੇਹ 1 ਨੇ ਧਾਰਾ 102(2) (ਈ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 102(1) (ਈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਕਰ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਈ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 102(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਈ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਧਾਰਾ 102 (1) (ਈ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਡਰ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਈ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 102

. ਇਹ ਸਭ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਗਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ , ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

Pandit, J.

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ

Disclaimer:

ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Raj Kumar